

Cami Kavramı Üzerine Çözümleyici Bir Açılım Denemesi

XianUlu Cami, Pekin, ÇİN

Cami kavramı yaşadığımız toplumda uzun bir aradan sonra mimari çevrelerde yeniden tartışılmaya başlandı. Bundan önce en son 60 dönemi sonrası gündeme gelmişti. O dönemde cami üzerine yarışmalar yapılmış ve değişen toplum değerleri ve mimarlık anlayışı doğrultusunda bu konuya yeni bir yaklaşım getirilmesi amaçlanmıştı.

O dönemden 45-50 yıl sonra günümüz toplumunda bu konu yeniden gündeme geldi. Değişen toplumsal anlayış bu konuyu ele alma ihtiyacı doğurdu. "Gelenek mi? Gelecek mi?" tarzında sorular sorulmaya başlandı. Muhafazakar kesim ağırlıklı olarak geleneğe bağlı kalınması gerektiğini isterken, seküler kesim ise değişen her mekan gibi camilerin de değişmesi gerektiğini öneriyordu.

Bu konuda bir çözüm arandığından dolayı, çözümlere ulaşmak için önce sorular sorulmalıydı. Günümüz toplumunda mimarlar Nevzat Sayın'ın da dediği gibi inanç sistemine uzaktı ve cami tasarımı da kimsenin ilgilenmediği bir konu olarak ortada kalmıştı. Peki bu durumda ne yapılması gerekiyordu?

Cami arapça 'Cem(toplanma, bir araya gelme)' kökünden geliyordu ve "toplayan, bir araya getiren yer, toplanma yeri" demektir. Peki bu "toplanılan yer" kavramı günümüz toplumunda olduğu gibi 'orta yaş ve üstü' grubunun günde 5 defa vakit namazını kılıp çıktığı, geceleri kilitlenen belli bir zümreye hizmet eden; bu vakitler dışında yaşlı kimselerin bir araya gelip, sohbet edip yalnızlıklarını giderdikleri bir alan mıydı? Yoksa sosyal ve kültürel bir olgu muydu? Öncelikle bu iki nüansın ayırt edilmesi gerekir.

Camilerin fiziksel niteliklerinin yanı sıra kültürel özellikler taşıdığı da bütün örnekleriyle ortadadır. Kimlik ve bellek aracı olan camiler içinde buldukları toplumda birer kültür elçisi görevi üstlenmektedir. Eski Osmanlı coğrafyası dahilinde kalan ülkeler arasında halen Türk-İslam Medeniyeti'nin varlığını camiler ve onların etrafından konumlanan diğer müessese ve yapılarla ispat etmekteyiz. Çok yakın tarihlerde meydana gelen Bosna savaşında Sırp'ların ilk hedef olarak camileri yıkıp ortadan kaldırmaya çalışmaları bu gerçeğin bir ifadesidir. Tüm bu veriler camilerin sosyal ve kültürel bir bilinç olduğunu gözler önüne sermektedir.

Savaş sırasında Bosna'da yıkılan bir cami

Caminin insanın bu dünyadaki varlığı ile ebedi varlığı arasında bir 'köprü' olduğunu dolayısıyla cami yapısının mimari öğelerinin anlam ileten bir 'mecaz' olarak okunmasını bilmemize rağmen bugünün modernlik anlayışı içerisinde; Türkiye'de; İslam coğrafyasında bu kadar çirkini hiç görülmemiş en kötü cami mimarisini inşa etmekteyiz. İslam'ın bir kültür ve medeniyet olgusu olmasının gözardı edilip geriye itilerek 'tek tip' biraz da garabet arz eden cami inşalarıyla karşılaşmaktayız.

Peki tüm bu veriler göz önüne alındığında cami tasarım süreci nasıl ele alınmalı? Günümüz Türk toplumunun cami tasarımında en büyük referansı olan Mimar Sinan'ın bile bu "tek tip"leşmeye karşı çıkmış; yaşadığı dönemdeki mimarlık anlayışını bile evrelere ayırarak bu anlayışı özümsememiştir.

Cami tasarımı düşünüldüğünde "tekil anlayış" değil de; İslam'ın medeniyet anlayışı doğrultusunda "tek bir çatı altında" farklı referanslar ele alınmalıdır. Bu konuda İslam anlayışının kısa bir sürede yayıldığı İran, Suriye, Filistin, Mısır, Mezopotamya, Çin, İspanya vb. birçok ülkedeki cami kavramına bakış ve tasarım anlayışları da göz önünde bulundurulmalıdır. İşte onlardan birkaç örnek;

Mescid-i Nebevi

Kubbetu's Sahra

Kuzey Afrika'daki Djenne Büyük Camii

Kurtuba Camii, Cordoba İSPANYA

Şam Emeviyye Camii

Bir seferde 150000 kişinin namaz kılabilði Samarra Camii, IRAK

Kosova Prizren'deki Fatih Namazgahı

